

ПРОСЬВІТНИЙ ЛИСТОК

Видає Пресо́ва секція полонених Українців табору Ве́цляр.

Виходить 5, 15, і 25. н. ст. кожного місяця.

Ціна одного примірника 2 фен.

Ве́цляр, дня 5. серпня 1916. р.

Страх перед революцією.

Руська часопись „Утро Росії“ з 7/VIII доносить, що права-правниця подала цареві й правительству, „памятне письмо“.

Письмо це дістав Микола II за-раз перед тим, як вибрався з міністрами на наради в головну квартиру і, як пишуть всі руські газети, мало воно великий вплив на переміну міністрів. В цьому „письмі“ як доносять шведські газети на підставі петербургських газет є написано таке: (дослівно) „Наше правительтво за весь час цієї війни тільки й слідило за війною, а що діється в середині держави не звертало ніякої уваги. Тимчасом всі революційні організації не тратили найменшого часу а старались й стараються підготувляти народ до будучої революції. Всі городські й земські союзи працюють над революцією, а що робить правительтво? (питає в цьому письмі). „Що думає робити правительтво, аби будучу революцію ще в її зародку вбити? Нічо, бо це правительтво є безспільне, слабе. Через лівих, ми стратили в 1915 р. таких здібних й вірних міністрів, як Маклаков, Щегловітов, Рухлов. По них прийшов Штюрмер. Ми думали що Штюрмер направить діло, але ми помилилися. Правда Штюрмер залицявся, підходив до лівих нераз, але не зробив нічо, щоб цю бурю революції розігнати. Штюрмер занадто лагідно поводився з думою, лагідно поступав з жидами, позволяв на ліберальні конгреси.—Ні, Штюрмер до такої роботи ще не доріс—а його товариші-міністри також без енергії й спільної волі“.

При кінці в цьому письмі говорять праві: „Ми мусимо вести війну до кінця, доки не побіди-мо, але й ми повинні знати, коли цю війну закінчити. Війну ми мусимо скінчити скорше, чим прийде вибух революції. Та правительтво повинно вже починати дусити революцію!..

По просту жадають праві, щоби всі союзи розігнати, а діло починати на ново з „погромами“ а що ви (мовляв) не є до того так здібні, як ми, то й пускайте нас—Щегловітов, Маклаковів й других таких. Письмо мабуть зробило своє. І на 23. липня наступила зміна в міністерстві. Сазонов, за порадою царя самого, мусів „зробити себе хворим й пійти на відпочинок; Хвостов—міністер справедливости (суду) поміняв ся з Макаровим—міністром внутрішних справ мовляв: ти Хвостов будь міністром внутрішних справ, а я Макаров—буду міністром (юстиції) справедливости. Справді Макаров ще в р. 1912 показав ся дуже справедливим—тоді, як той самий Макаров скупав ся в крові ленських робітників. „Так било, так єсть и так будет“—сказав цей же сам міністер Макаров про ту криваву купіль. Мабуть і тепер стає Макаров міністром справедливости, щоб по „ленському“ судить. До помочі має міністра Хвостова з правниці—який з’уміє заводити порядки. А Штюрмер розуміє ся буде солідарно йти рука в руку зі своїми товаришами. І діло „дусити“ вже мабуть в дорозі. На своїх же людий й салдатів має правительтво слабу надію—зачинає не вірити. Бож годі, щоб ці мільйони, які пігнало руське правительство на смерть в окопи—щоб ці, які із війни вер-

нуть домів—брали в оборону винуватців.

А щоб мати певну поміч в усмирюванню революції, то цар Микола II вже видав указ на загальне ополчення на півдних Номадів із самого кінця Азії, а то: з Астрахані, Сібіру, Туркестану

й Сахаліну. В указі стоїть зазначено „що цих ополченців не буде вживати ся до війни. То на щож загального ополчення—як для війни їх не треба?—спитає не один. Відповідь є легка—прочтайте ще раз це письмо „правої-правди“.

На сучасні теми.

За що—о, Боже правосудний
За що невинна ллеть ся кров?
За що держави многолюдні
Ломають згоду і любов?

За що з ненавистю сліпою?
Готують зло братам брати
І ріжуть ся по між собою,
Неначе люті кати?

Коли ж вони вже схаменуть ся?
Коли утомлять ся в різні?
Чи кровю братньою ують ся
Вони коли-небудь, чи ні?

А вже пора, пора скінчити
Криваву оргію давно:
Народне зло пора спинити,
Бо надто ширить ся воно.

Пора подати друг другу руки
І обновити святу любов:
В наш вік прогресу і науки
Не гоже проливати кров.

Хиба її ще не доволі
В останні роки утекло?
Чи може мало в чистім полі
Народу трупом полягло?..

А скільки то горюхи-неньки
За вбитими пролятали сліз?
А дітки—сироти маленькі?..
Всеволодне зло панує скрізь...

На долю—мачуху прокльони
Шлють маси внів, спирт, калік...
Людей, не тисячи—мільони
Страдають так вже третій рік...

На віщож лютее страданне
Й незгоди клятая мара?..
Кінець людському безталанню
Пора покласти вже, пора!

1 серпня
1916 р. Вецляр.

К. Нечуй-Вітер.

Як „попи“ навчають людей добру.

Це було давно, сім років тому назад. Як-то в осени, коли уже бувають малі дні, а ночі великі, то однічого робить, я одного вечера пішов в школу до учителя, щоб узяти в нього яку-небудь книжку. Коли зайшов я у двір, то біля порога шкільного будинку, зобачив учителя, який вів розмову з селянином цьогож села.

— Добрий вечер, сказав я—а чи можна вишукати у вас на кілька днів яку небудь книжку.

Учитель подививсь на мене, бо він бачте, не був зі мною близько знайомий.

— Як вас зовуть.

Демид!—коли я це сказав, то тоді він добавив мою фамілію, бо він чув уже раніше од людей, про мене де що з мого життя.

Відтак, учитель запросив нас обох до себе в кімнату. Коли зайшли, то учитель попрохав нас сісти, а сам узяв якусь книжку і почав її голос-

но читати.

Прочитав одну сторінку листа, то запитав нас, чи не добре було побалакати про цю книжку, бо її уже прочитував і вона дуже гарно учить про те, яким способом можна зробити краще життя для селян. Ми попросили розказати нам, що в ній там такого гарного написано.

Учитель почав розказувати докладно й це нас дуже зацікавило, бо в неї говорилось про „Кредитні Товариства“, яких мало ще було по селах. Я попросив цю книжку для себе додому, щоб докладніше розібратись з нею.

Учитель дав її і балакати більше не прийшло ся, бо учитель не мав вільного часу.

Прочитавши дома цю книжку, і, розібравши докладно, об чім іде річ, я на другий день покликав деяких сусідів, яких уважав за цікавих, і прочитав їм цю книжку, вона їх дуже зацікавила,

так що порішили після обіду піти до учителя, і обговорити, чи не можна б було устроїть в нашому селі таке товариство, про яке говорить ся в книжечці. Як порішили, так воно й сталося, бо це був празничний день.

Коли йшли до школи, то по дорозі пристали до нас, ще деякі цікаві селяни, так що поки дійшли до школи, то нас зібралось чоловік більше чим двацять..

Учитель зобачив нас крізь вікно, бо він як раз дивив ся на вулицю, на якій бились два хохотинські півні.

Коли ми зайшли у двір, то учитель зараз же вийшов до нас, і запитав, в чім діло, що нас так багато прийшло. Я йому пояснив, що цьому винна книжка, яку вчора мені дали. Учитель засміявся тай каже: А добреб було, колиб усі селяни так цікавились книжками то можнаб багато чого гарного зробити.

Учитель завів балачку про цю книжку, і так всіх слухачів розвеселив, що той же день 22 чоловіки записалось, щоб завести „Кредитне Товариство“.

Про це все, що балакалось між учителем з селянами, хтось розказав „попові“. Піп, не розкумекавши добре діла, зараз написав до пристава письмо, що в його приході появилась „політика“.

Але як звісно пристав не забарив себе ждати, а через два дні після розговору учителя з селянами, він явив ся до „попа“ порадив ся з наставником „Христовим“, як „піп“ себе називає в церкві, і пішов робить трус в учителя.

Пристав в школі усе поперевертав, але не міг нічого знайти, бо і не було нічого „політичного“, як йому „піп“ писав в письмі. Як учитель розказав, в чім діло, то пристав вилаяв ся, як п'яний сапожник, або „союзник істинно руських людей“, тай поїхав з села.

Діждав я неділі, і пішов до церкви помолить ся. Коли скінчилась служба „Божа“, то на кінець „піп“ почав проповідь казати, начав зі слів „Христа“, а з середини проповіді, почав людей лякати „політикою“, а особисто напирал на „Кредитне Товариство“, про яке йшла розмова по селі і яке мало в скорім часі почать свою роботу.

Взивав людей так: „Братя“ от тепер настали страшні часи, буде „діявол“ гроші людям давати, а за це буде свою печать на лобі класти, і хто возьме в товаристві „діявольські“ гроші, то той

на віки пропащій, бо його душа буде записана в книзі аду.

Після такої проповіді люди поперелякувались а особливо жінки, кожна як вернулась з церкви то зараз до чоловіка пристала, чи він ще не продав свою душу „чорту“. Найшлись такі, що і не повірили „попові“, а стали посилать чоловіків, щоб йшов та записував ся, бо „піп“ дурницю казав.

Але й чоловіки деякі не кращі від жінок були; були й такі, що боялись балакати з тими, хто уже записав ся, в „Кредитне Товариство“.

Більше всіх налякав ся Кіндрат Грак. Грак був вірний син „попа“, як той його називав, він часто ходив до „попа“ за всякими порадами. Грак був багатенький собі чоловік, бо його сестра була монашкою, і дуже часто йому привозила те, що відурювали у людей.

Грак багато відбивав людей од „Кредитного Товариства“, лякаючи їх чортовою печатю. Але люди, як звісно темні як „Божа“ ніч вірили Граку, та йшли до нього позичати гроші, а він давав всім, хтоб тільки не прийшов, тільки треба було заплатити процент той, якого забажа Грак. А Грак брав проценти не великі, так з одного возьме 20 карб. за 100 карб. на рік, а з другого 35 карб. бо мовляв і „Бог“ казав, що проценти можно брать, які хто забажа.

Коли відкрили „Кред. Товар.“ то майже все село записалось протягом одного року.

А Грак і не дума, бо боїть ся, колиб і справді „чорт“ не преложив печать, та й якже його записати ся, коли „піп“ не велить та ще й ляка печатю. Так уже аж на другий рік трапилась нагода побачити Грака в кімнаті „Кред. Товар.“, бо як раз у жнива вкрадено у Грака 3 парі волів, а гроші, які були лишні, він пороздавав на проценти, то йому не було иншої ради, як взяти в „Кред. Товар.“ бо „піп“ не хотів допомогти і своєму вірному.

Так отакто „попи“ жадають добра селянам тим, які їх годують, як кабанів на сало.—Коли Грак записав ся в „Товар“. І узяв за малий процент гроші, то тоді йому зразу очі відкрились, бо він зрозумів, що це не чортові гроші, як йому „піп“ казав, а народні. Після такого зневіря і ляку, який був у Грака раніш, він став членом і став дуже щирим прихильником народної справи.

Д. Веселий.

Т у г а.

Дивлюсь я на небо таї думку гадаю:
Чому я не сокіл, чому не літаю?
Чому мені, Боже, Ти крилець не дав:
Я б землю покинув, на небо б злітав...

Ранок. На дворі тихо, любо. Жайворонки підняв ся в гору й заспівав жалібну пісню. Стою на площі. Ліворуч за дротом розкинуло ся широке поле—праворуч дримає чорний ліс. На полі зеленіє жито, пшениця. Ліс, прибраний зеленим листом, часами зашумить од легкого вітру й той шум котить ся яром, як хвиля по морі!..

Гарно, Боже як гарно!..

Але нема тут тих вишневих садочків, що в нас на Україні, не співає вранці веселих пісень соловейко, які я колись так любив слухати...

Дав Бог рай, знав кому—вольним козакам, а вороги, не маючи у себе такого раю, загарбали

його в свої руки й знущють ся над нами.

Зробили пекло з того раю; роздарували землю козацьку панам, а козаків поневолили.

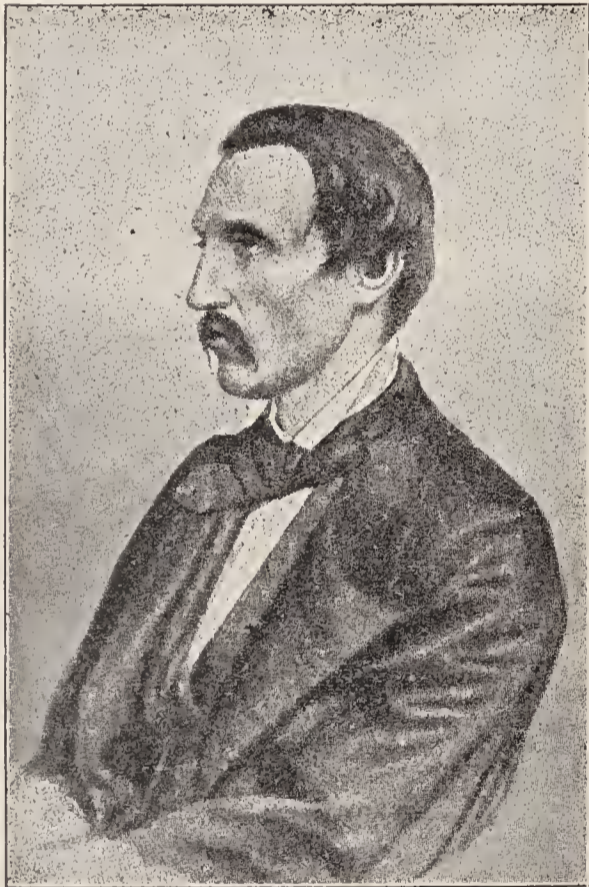
Милосердний Боже, всевидючий! Не дай загинути в неволі та ще й у чужому краю!

Дай ще пожити хоч пару років на вільній Україні, послухати пісень соловейка й Тебе, Творче, прославити вільними устами!

Вмерти на чужині та ще й у полоні!.. О, Боже не дай! Люди не повірять, що я добра їм хотів, насміють ся...

Та нехай так... Чи вмру, чи загину—за рідну Вкраїну! Прийде час, кайдани спадуть, настане свобода й зацвіте знову наш тихий рай!..

Л. К—о.

Панталеймон Куліш

укр. найбільший письменник по Шевченку родив ся 27. липня (8. серпня н. ст.) 1819 р. ст. ст. на Україні, яку перейшов вдовж і вшир і виступив як найкращий знавець української мови, словесности і історії в 60 рр.

В його творах відбило ся укр. національне лихоліття, як у ніякого письменника. Вийшов з гурту Кирило-Методієвських братчиків, перейшов в ворожій самотійності табор до руссофілів, по-

вернув ся відтак у польонофіли, а скінчив прихильністю до магометанства. В його життю і творах відбила ся, як бачите ціла історія України—але його хитання не його вина, в другий половині XIX століття українське життя зачало занепадати і все молоде покоління горнуло ся до російського революційного табору, старі недобитки вимірали, його обхоплювала розпука і зневіра. А що він остав наш до смерті серед такого занепаду, за це йому честь і пошана довічна, коли озирнути ся на всяких Мордовцевих, Гребінків і Короленків. Коли Куліш жив і боров ся—тоді бути Українцем, се не те що тепер. Він був як один моряк на розбитім човні серед російського моря.

Тому наш народ простить йому гіркі слова—хоч під впливом жалю—він і сказав, що ми є—„нарид без путя, без чести і закона, і поваги, як азнят мізерний“, якого

*„Воля—шарпуть панські села,
Честь—людий душити—
А лицарство—християнську
Кров річками лити!“*

Він видав повість: „Чорна Рада“ і иньші опов. Історія возсоедененія Росії, видавав часопис „Основу“ в Петербурзі, кілька збірок поезій: Хуторна поезія, Дзвін, Позичена Кобза, Маруся Богуславка, Магомет і Гадиза, Україна, написав драму: „Драмована трільогія“, переложив прекрасною мовою твори Шекспіра і Святе писмо.

Хай кождий з письменників дасть хоч би половину з того—у нас буде велика література. Його імя між нами не вмре, не загине!

„Несподіванка“.

Одного вечора, у 7 б'льоці, зібрався гурток чоловік з 40-ка, по середині гуртка стояв один з „Товариства Воля“, який вів гарячу розмову про поневолене російського життя, і також інших народів, які живуть в Росії.

До гуртка підходить, один із захитників панів, і кричить:—Геть! не слухайте цього запроданця, бо він, вам не добра бажає, а лиха.

Але люди продовжували стояти і слухати розмову, бо ця розмова як раз доторкувалась кожного з присутніх.

Тоді панський захитник, пробігаєть ся теж на середину гуртка, остановлює говорившого товарища, з запитом:

„Що ти! морочиш людям голови, хіба Українці добра бажають народу, вони тільки хочуть уговорити нас, щоб і ми помогали Німцям, бо Українці уже хотіли стерегти табор, а цеж Німцям на руку, бо вони тодіб лишніх людей послали на

фронт.

Але тут, виїшла несподіванка для панського „захитника“, бо як раз наскочив на свого земляка, який знав за ним грішок.

І земляк тут як раз, указав йому, як він застоював народні права.

— Добре земляче, ти виноватиш Українців, що вони лиха бажають народу. А скажи, будь ласка, чи ти добра бажав тому чоловікові, що за три панських гилячки ти посадив його в тюрму на три місяці?!

— Хто? Я! Та відкіля ти мене знаєш?

— Так ти! ти! бо я теж з того села, що й ти, і був на суді у земського, коли того чоловіка судили, а ти обвиняв. Оце кара і як він узнав, одійшовши од гуртка, росповідав „захитник“ своїм однокумцям.

Веселий.

Два роки.

Два роки минуло, а миру не має,—
Несчасних людей журба обнімає.
В полоні томлять ся, гадають про волю
І кращі мрії леліють про долю,
А тяжкая доля панує над всіми
Багато людей звела вже в могили.
Два роки гарячая кров молодая
Ллеть ся на фронті землю обливає
Бють ся захитники царських престолів
Ріжних племен і ріжних народів
Сміло ідуть на врага супостата,
Защо, не знають самі небожата.
Два роки, як кинув семью дорогую
Єдиний захитник в годину тяжкую.
Семью оставив, Бог знає, на кого
І не лишив їм для життя нічого.
Бідне семейство в несчасті ридає,
Годину розлуки тяжку проклинає.

* * *

У полоні вже два роки сїромахи гинуть,
У всякого одна думка, до дому полинуть.
Кругом дротом обведені, да ще і колючим,
Кожен чувствує неволю серденьком болючим
Кожен думає: як би то я мав тепер крила
Полетів би в рідний край мій, де сторона мила
За щож оце пропадаю, марно літа трачу?
Веселой годиноньки ніколи не бачу:
Чого ж це так, що я маю, тут оце страдати,
Чого ж дома бенкетують пани череваті?

* * *

На фронті два роки невинні гинуть,

З себе тяжкої неволі не можучи скінуть.
Заставляють убивати невинну людину,
Гине там людей багато за одну годину.
Земля дуже там трясеть ся од зривів гранатних,
Руйнуєть ся все майно там людей несчасних.
Земля скопана і зрита, трунами заслана
Замість сїл і городів, там пустиня стала,
Могилою для несчасних стала всяка яма!
Чому ж на фронті нема богатого пана?

* * *

А дома два роки теж дуже страдають,
Бо багато є таких що й хліба не мають.
Зостали ся лиш жінки, старики та діти
То хто ж для них бідолашних піде заробити
Нема хати в них своєї, гинуть під „забором“,
А хто має, то й тую обложили збором.
А коняку взяли, нічим дров привезти,
І приходять ся нещасним в своїй хаті мерзти.
Всяке лихо тяжке до бідних заходить
А богатих панів далеко обходить.
Сивий батько вже два роки горює без сина,
А з ним мати од журби теж зробилась сива,
Істратили вони сина, в старості підмогу
І не знають, як скінчити жизненну дорогу.
Жінка з дітками малими горює без мужа,
Од великої турботи зробилась недужа,
Дожидає виглядає і Бога благає,
Щоб вернув ся він здоровий, а його не має.
Недоростки брати й сестри виглядають брата,
Аж сумна для них зробилась своя рідна хата.
А дівчина чорнобрива, милая коханка,
Не спить бідна да журить ся з вечора до ранка

Чому довго не приходять її козак милій,
Аж заплаче, як згадає, що може в могилі.
Кожен миру дожидає, а його не має,
І два роки дуже тяжко бідний люд страдає
А цареві із панамі, все тее байдуже
І байканний всім мир їм зовсім „пенужен“,
Вони людий посилають друг друга вбивати,

Собі славу з наших трупів хочуть збудувати.
Вони собі бенкетують і лиха не знають,
Да все новії полки на фронт посилають.
Ще продовжить ся війна, Бог знає, аж поки,
А минуло їй оце вже, два тяженькі роки.

Захар Боязливий.

Н О В И Н К И.

Замах руського правительства на права й волю Фінляндців і цим разом не вдався, бо хоч Росія цілий табір своїх найздібніших поліцістів післала „стеречи порядку“ підчас виборів до сойму, в Фінляндії—всеж таки народ фінляндський вибрав 103. депутатів с.-д. Так, що соц.-дем. партія має тепер в соймі більшість—бо на всіх 200. депутатів є 103 с.-д. Жінки, які мають виборне право разом з мужчинами післали в сойм своїх 24. депутатів—жінок. Правительство думало, що тепер в часі війни вдасть ся йому зломити права фінляндського народу, та обмануло само себе. Фінляндський мужик із жінкою своєю разом борять ся за свої права. Її нічо не може зробити ціла армія поліцістів там, де всі—як один вміють постояти за свої права.—А в нас?

Чуття є що в Росії мають дістати жиди більше волі, чим дотепер. Розумієть ся всі „істінно руські“ є проти цього, бо не будуть мали відтак на кого устроювати погроми.

Як бере ся румунський селянин за миром? Румунію всіма силами пруть в війну. Несовісні політики Понеску й Філінеску старають ся на кождому кроці спровокувати спокійного румунського мужика. Спекуляції поміщиків й кушців румунських довели до страшної дорожнечі. Вижити по просто нема відки. Тоді кинули ся ті спекулянти між народ й давай кричати, мовляв: „вибїрайте війну, або от таке нужденне життє підчас дорожнечі“. Але румунський мужик спровокувати не дав ся, а почав бороти ся проти злобних політиків й дорожнечі. Віча за вічами відбувають ся тепер під голім небом. Юрбою сходять ся румунські мужики й робітники та спільно підносять свій сильний голос протесту проти війни, проти дорожнечі, проти спекулянтів—поміщиків. Через два тижні відбувають ся вже такі віча й демонстрації—її мужик румунський не каже, „там без мене зроблять“, а роботу в поли лишає їй стає в обороні своїх прав й свого життє.

Французські жінки хочуть прискорити кінець війни й вже де хто особливо в західній Фран-

ції не хоче більше сїяти, бо кажуть, як не буде хліба, скінчить ся скорійше війна, а иньші не хотять платити податків (налогів).

Знов нову пошичку воєнну принесли в „користь“ своему народови Англія, Франція, Росія й Італія. Як доносить італійська газета „Трібуна“ то американські багачі жичать всім чотиром державам гроший на 20 мільярдів марок.

Білоруська часопись „Гомін“ пише: У німецькому полонїзнаходить ся тепер більш мільона російських салдатів. Вони розмішені по таборах великими громадами, і це дає їм можливість сяктак спільними силами наладити своє культурне життє, задоволити свої культурні потреби. Вони мають свої бібліотеки, читальні, мають газети, уряджують театральні вистави й концерти, закладають школи, щоби вичити неграмотних або малограмотних салдатів.

Особливо енергічно ведуть там свою культурну роботу Українці. Вони дістають цілий ряд газет на їх рідній мові, а також друкують і самі по своїх таборах—у Зальцведелі „Вільне Слово“, Вецлярі „Просвітний Листок“, у Раштаті „Розсвіт“ і иньчі. До нас дійшли особні номери цих часописів і ми бачим, як добре налагодили Українці роботу між своїми земляками. У тім же Раштаті заснували ся універзитетські курси доволі широкого пляну й народня школа. Там же організований віділ домових виробів, де ведеть ся практична наука всякого ремесла.

У Вецлярі відкритий від 23. лютого 1916 р. український народній універзитет і трохклясова народня школа. Крім того там здавна закладена кооперативна чайня, бібліотека, гімнастично спортовий гурток, уладжують ся концерти, театральні вистави і т. п.

У Зальцведелі є „Народній Дім“, чотирохклясова народня школа; курси сільсько-господарські, садівництва, огородництва й иньші.

Так працюють Українці для своїх братів-полонених і самі полонені Українці виявили значну

охоту до культурної праці. Між ними є багато національно свідомих інтелігентів.

Російський уряд „правительство“ підходить до реформ, бо, як газети звіщають, хоче виділити поліцію із міністерства внутрішніх справ в особні міністерство поліції і жандармерії. Бач з якого боку про нас дбають!..

Про селянську рівноправність недавно багато було балачок в Думі, але правительство устани своїх представників заявило, що сей закон ніні неслухний, не на часі. Таку відповідь правительства про селянські права чуєм ми увесь час за всі 10 р. істновання Думи.

„Суд скорий правий і милостивий“. Суд над кавказкими дашнацаканами (революц. партія) в Еривані за неявкою двох свідків, ісправника і архієпископа, знов відрочили вже в 5-й раз без взгляду на те, що деякі із підсудних сидять в тюрмі, чекаючи суда, від 4 до 6 років. Проханне цих мучеників відпустити їх до суда на поруки і тепер судом не уважено. Багацько із підсудних вже померли в тюрмі, чекаючи того суда.

Англія—„прибіжище вигнанців“. Прихильна Англії норвегська чосопісь: „Форденеганд“ оголошує гідні уваги звідомлення про висилку російсько-польських втікачів і російських жидів, що

сиділи в Англії з вірою, що в Англії найшли певне прибіжище. Але ось англійські власти вибрали з 300.000 утікачів, що перебувають в Лондоні, 25.000 жидів і поставили їх перед вибором, або йти до Фляндрії або бути виданими Росії. Так Росія одним замахом убиває дві мухи. Вона удержує 25.000 жидів-революціонерів, як наживу для канонів. Як негрів-невольників засаджено їх в Лондоні на корабель вітрильний, як везе їх до Архангельська і до Александрова. Від кількох неділь їдуть що дня такі кораблі, з невольниками з Англії до Росії і небавом всі зрадники Росії найдуться безпечно на російській землі.

Українські школи на Волині в минулім році були в слідуючих селах: в *Володимирі-Волинському* чотирнадцятова школа, а в окрузі в селах: Вуйківці, Руснів і Бискувичі шляхоцькі, Бутятичі, Зашковичі, Луковичі, Орищі, Свинюхи. Крім сего приготовано було ще 17 шкіл. В *Луцьку* школа в місті, в окрузі: Осторів, Теремне, Білостоки, Коршів, Озденіж, Ватин, Садів, Рожнице, Воютин, Ниви золочівські. Приготовано відкрити ще 5 шкіл. В *Ковельському окрузі*: в Вижкві старій, приготовано відкрити 10 шкіл, в *Дубенській окрузі*: в Берестечку; в *Камінецькій окрузі*: Ледухів, Будки, Валигори, Круки, Дранча Руська.

Події в світі.

(Від 15. до 22. липня.)

Третій рік війни почався. Дня 1. серпня с. р. серед повної безнадійности на скорий мир. Один італійський соціаліст сказав правду: Є тільки одно, що є гірше від самої війни, а се поразенє. Та тривога перед наслідками поразеня змушує всі народи видержувати і протягати війну далі на третій рік мимо великих втрат в людях і коштах. Початок третього року припав на велику боротьбу союзників на всіх фронтах проти німецьких ліній. На сю боротьбу поклали вони вже 5 мільйонів трупів, два з половиною жертвували у неволю, сім мільйонів ранених відвезли з поля бою по одній стороні, а по другій рахуймо половину сего—то майже 20 мільйонів людий убитих, полонених і ранених принесла ся війна, а кінця не має. *Бо ніхто не хоче програти, а виграти не дають.*

І тепер всі знаємо, що війна не скінчиться сего року. Може як би Румунія станула по боці Німеччини—сего року був би кінець, а як стане по стороні Англії, то війна протягнеться через зиму на 1917 рік; хоч вона не рішить про побіду, але протягне на війну. Але поки що і Румунія стоїть нерішена—знак тому, що кінець війни ще далеко. Щоб і зневолити приступити до себе, почали союзники Англії атакувати Болгарів від

Сальоніки, російська головна квартира перенесла ся до Сучави на границі Буковини і Росії, французькі і бельгійські інженери побудували наново залізницю з Чернівців до Коломиї для перевозу військ до Галичини, цар Микола II заповів свій приїзд до Чернівців веспілкою тисяча поліції до міста. Румунія жде слушного часу, хоч два стороництва борються ся з собою, а король заявив, що доки за ним стоїть армія в Румунії, поти не допустить російського війська перейти через Добруджу на Болгарію до Константинополя. А до того на галицький фронт до Львова прийшли турецькі війська в три чи чотири корпуси і головну команду над німецько-австрійським фронтом обіймив Гінденбург. Те все надає Румунії рішиться. *Зміни на російському фронті невеликі*. Російські наступи останніми днями на півночі йдуть на здобуте *Баранович* з двох сторін: Коло Городища і коло Ляхович, але їх відперто. Другу ціль здобути *Ковель* має наступ на 120 км. від Стобихви аж по Берестечко, осягнув сей успіх, що війська противників уступили під напором за річку Стохот. Третя ціль здобути *Львів* стрінула ся з великим опором австрійської армії, яка втерала місто Броди на користь Росіяни. Четверта ціль здобути *Ста-*

ніславів не посунула Росія ні на крок наперед супроти армії нім. Ботмера і австр. Пфлянцера Бальтіна на Буковині. За ті два місяці здобула Росія великими своїми жертвами 25 верст між Стиром а Стохотом, 30 в. за Луцьком, 50 в. між Дністром а Коломнею і 60 в. на Буковині до Карпат— а разом здобула 21.000 км, а 280.000 км. давньої російської землі є ще в руках союзників.

На французькім фронті ще менші зміни. Англійсько-французька офензива триває цілий місяць серед безперервних наступів над рікою Сомною, де грає 10.000 гармат з обох боків межі Альберт а Перонне, коштувала їх 350.000 жертв, а здобула тільки 90 км² з 21.000 км², які мають в руках Німці, що з далеко меншими втратами зуміли устояти і вернули ся тільки 5 км в зад. Франція втратила віру в сю офензиву і вже підіймає голос Герве, що „Франція має ледво 1 мільон хлопців 12—18 літних, коли Німеччина має ще 5 мільонів резерви. Тепер остає весь рахунок на Англійцях. Побачимо, що буде. Тепер є перелім німецького фронту неможливий.“ А Німці саме тепер знов почали в двох місцях нові два приступи до Верден новими силами.

Наїзд целінів на Лондон, який двічі поробив великі шкоди в магазинах і доках англійських викликав велике обурення загроженої людности на „своє правительство“. Воно висилає всі сили у пропасть смерті до Франції, а не може забезпечити самої Англії Та годі—оба рази вернули целіни неушкоджені, бо їх не досягає найдальше стріляючи армата.

Що діється в середині в Росії, трудно знати докладно. Наспівають тільки час від часу вісти з нейтральних газет, як оттаке, що міністр фінансів Барк підчас послідної позички поставив Англії і Франції ультиматум: (Послідне слово): Або 10 мільярдів, або осібний мир Росії з Німеччиною і Австрією. Не було ради, хоч не дали всею, а все таки виторгував 6 мільярдів (4 в Англії, 2 у Франції). Тепер нарobili великого шуму скандальна справа. Богато російських банкірів завело махінації з російськими вартісними паперами на шкоду держави та заснували кружок спекуляційний в Києві, що закупував увесь сахар, а подержавши, продавав його з 20 разів більшим зньском. На велике обуренє народу—нагло увязнено, 59 банкірів. а за ними замішані в сю справу дами з оперетки і балету (кафе шантан) між ними і увязнено панну Біляк любку міністра Барка. За

ними і многих капіталістів в Москві і Києві, а що найцікавійше, що саме „Новос Время“ підпирало їх спекуляції і його власники брата Суворіни також мали бути арештовані. Так то капіталісти в Росії бавлять ся, а народ кров проливає, за кожду здобуту пядь землі гине тисячами.

Велике значінє для української справи має побіч помінації Гинденбурга головно-командуючим на волінськім фронті від Тернополя—аж до Риги має зміна російського кабінету. По удержаню позички з Англії, як звістно, скасовано Сазонова з міністра заглянці, а на його місце став Стюрмер. Сазонов був прихильником Англії і Франції і казав, що дорога до Константинополя йде через Берлін, значить: через Польщу. Теперішнє міністерство каже, що дорогу до Царгороду мусить Росія собі промостити просто через Румунію, Болгарію та Турцію, отже найважнішим місцем бою Росії буде Балкан без огляду на Францію і Англію, звідси повстало же напруженє в Румунії, звідси велике невдоволенє Англії зі зміни кабінету, що виявив англійський посол в Петербурзі протестом проти сеї зміни, виїхавши з міста. Як що не поверне Сазонов, вирине на європейське питанє українська справа, бо щоби Росію відсунути від Константинополя, так вороги Росії, як і Румунія, та союзниця Росії, Англія—звернуть увагу на визволенє України для своєї користи і бажаного мира на сході Європи.

„Потрійний союз“ поневолених народів. Білоруська газета „Гомон“ голосить дуже потішаючу для нас, думку, що Українці, Білорусини і Литовці повинні утворити потрійний союз в обороні своїх прав перед напором Московщині і Польщі. Се витаємо в імени полонених Українців з великою радістю і цілим серцем. Коби раз з тих трьох народів утворився вал, що привів би раз до миру цілий схід Європи і до розвою добробуту України, Білорусі і Литви. Щасть Боже!

3 листу з Росії.

Дорогі братя, організуйтеся, готуйтеся, потому що по етой війні ождиает нас важний переверот в Росії.

Друг з многих (товариш з організації.)